

FRANÇOIS MAURIAC

Armastuse kõrb

Prantsuse keelest tõlkinud
Henno Rajandi

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

François Mauriac
Le Désert de l'amour
Roman
Bois originaux de Germaine Bernard
Le livre moderne illustré
J. Ferenczi et Fils, éditeurs
9. rue Antoine-Chantin, Paris (14e)
MCMXXXIII

Esitrükk:

François Mauriac
„Armastuse kõrb“
Prantsuse keelest tõlkinud Henno Rajandi
Loomingu Raamatukogu, 1970, nr 40–41
Tallinn, Perioodika

Uustrüki tõlget redigeerinud Triinu Tamm
Kujundanud Maris Kaskmann

© Tõlge eesti keelde ja saatesõna. Henno Rajandi pärijad ja
Loomingu Raamatukogu, 2022
© Saatesõna. Tõnu Õnnepalu ja Loomingu Raamatukogu, 2022
© Kaanefoto. Vikipeedia. Studio Harcourt, 1945

Trükkinud Pakett

ISSN 2674-4678 (trükis)
ISSN 2674-4686 (epub)
ISBN 978-9916-616-95-6 (trükis)
ISBN 978-9916-616-96-3 (epub)

I

Palju aastaid oli Raymond Courrèges hellitanud lootust veel kord kohata Maria Crossi, kellele ta kõigest hingest ihkas kätte maksta. Sageli oli ta tänaval järgnenud mõnele möödakäijale, arvates, et on leidnud selle, keda otsib. Hiljem aga oli aeg ta viha sedavõrd lahutanud, et kui saatus teda selle naisega viimaks silm silma vastu pani, ei tundnudki ta algul seda raevuga segatud rõõmu, mida niisugune kohtumine oleks õieti pidanud temas äratama. Kell oli alles kümme, kui ta tol õhtul ühte Duphot' tänava baari astus; džässorkestri mulatt laulis tasakesi vaid tähelepaneliku ülemkelneri meeleheaks. Pisikeses saalis, kus keskööl tammusid paarid, sumises nüüd ainult ventilaator nagu suur kärbes. Uksehoidjale, kes imestas: „Pole harjunud härrat nii varakult nägema...“, vastas Raymond vaid sõnatu viiepega, mis nõudis, et ta sellele suminale lõpu teeks. Omamehelik uksehoidja püüdis teda asjata veenda, et „see on uus süsteem, mis imeb suitsu ära, ilma tuult tekitamata“. Courrèges vaatas teda niisuguse näoga, et mees kähku riidehoidu taganes; aga laes jäid ventilaatori tiivad seisma nagu mahalaskunud kimalasel.

Lauda istudes lõikas Raymond lumivalgete laudlinade rivvi esimese sälgu, nägi peeglis oma halvimate hetkede grimassi ja küsis endalt: „Mis mul viga on?“ Kurat, ta vihkas luhtunud õhtuid, ja tänane õhtu oli selle lojuse Eddy H. süü. Poissi oli tulnud väevõimuga sundida, teda kodunt välja tirida, et kabareesse viia. Söögi ajal oli Eddy oma tähelepanematust peavaluga vabandanud, kärsitult tooliserval nihelnud, keha rahutust täis, üleni hõivatud mingite peatsete rõõmude ootusest. Niipea kui kohv joodud, oli ta jalga lasknud, silmad kilamas, kõrvad õhetamas, sõõrmed puhevil. Kogu päeva oli Raymond'i saatnud eelseisva õhtu ja öö meeldiv kujutus. Aga Eddy't ootasid ilmselt muud lõbud, hoopis värskendavamad kui südamepuistamine.

Oma üllatuseks leidis Courrèges, et ta pole mitte ainult pettunud ja solvunud, vaid ka kurb. Jahmunult märkas ta, kui väärtuslikuks oli talle saanud pealiskaudseimgi sõprus. See oli uus nähtus tema elus:

kuni kolmekümnenda eluaastani oli ta olnud võimetu enesesalgamiseks, mida sõprus nõuab, ja et tal pealegi oli rohkesti tegemist naistega, põlastas ta kõike, mis tema meelest polnud omandatav; ta oleks võinud öelda nagu maias laps: „Ma armastan ainult seda, mida saab süüa.“ Tollal kasutas ta oma kamraade ainult kui tunnistajaid või usaldusaluseid: sõber oli tema jaoks eeskätt kaks kõrva. Ühtlasi armastas ta iseendale tõestada, et ta valitseb ja juhib neid; tal oli mõjutamise kirg, ja meelitatult nägi ta endas oma sõprade meisterlikku hukutajat.

Raymond Courrèges oleks võinud endale soetada kindla klientuuri, nagu see oli tema kirurgist vanaisal, jesuiidist vanaonul või arstist isal, kui ta oleks vaid osanud oma ihasid karjäärile allutada ja kui ta isu poleks teda kõrvale meelitanud kõigest, mis ei töotanud kiiret rahuldust. Nüüd aga hakkas ta jõudma ikka, kus oma üleolekut suudavad säilitada vaid need, kes oskavad puudutada ligimeste hinge; Courrèges aga oskas oma jüngritele õpetada vaid seda, kuidas naudingust maksimumi välja pigistada. Ja nooremad hakkasid eelistama omaealisi kaaslasi ning tema austajaskond kuivas kokku. Armastuse jahimaad kihavad veel kaua saagist, aga see väike salkkond, kellega me koos elama hakkasime, kahaneb aasta-aastalt. Courrèges jälgis neid, keda sõja kuri lõikus oli säästnud, vaatas, kuidas nad uppusid abiellu või kängusid ametis, märkas nende halle karvu, punduvat kõhtu, kiilast kolpa ja vihkas neid sellepärast, et nad olid temaga ühevõrused. Ta süüdistas neid oma nooruse mõrvamises ja reetmises, enne kui see ise neid hülgas.

Ta oli uhke oma positsioonile sõjajärgse noorpõlve hulgas. Ja nüüd, siin veel tühjas baaris, kus summutatult tinises vaid üksainus mandoliin (meloodia leegike suri, sündis uuesti, hubises), silmitses ta pinevalt peeglis oma nägu karmide juuste all – nägu, millele kolmkümmend viis aastat olid seni veel halastanud. Talle tundus, et vanadus, mis polnud veel puudutanud ta keha, riivas juba ta elu. Kuigi ta uhkusega kuulis naisi küsivat: „Kes on see pikk noormees?“, teadis ta, et kahekümnesed poisid, kellel oli teravam pilk, ei lugenud teda enam oma üürikesse mesti kuuluvaks. Küllap oli sel Eddyl parematki teha kui saksofonilärmis koiduvalgeni iseendast rääkida; – aga võib olla, et just seda ta praegusel hetkel kuskil teises baaris nimelt tegi, puistas südant 1904. aastal sündinud poisile, kes järjest vahele ütles: „Mina ka“ ja: „Täpselt nagu mina...“

Tuli jõuk noori, kes olid kavatsenud kõrgi enesekindlusega läbi saali marssida, kuid kohmetusid nüüd siin valitsevat tühjust nähes ja kogunesid troppi baarimehe ümber. Courrèges keeldus põhimõtteliselt kannatamast kellegi teise pärast, olgu see armuke või sõber. Seepärast hakkas ta vastavalt oma meetodile võrdlema Eddy tühisust ülearu suure ängistusega, millesse poisi ükskõiksus teda oli viinud. Rahuldusega täheldas ta, et ükski juureniit ei pannud vastu, kui ta seda tundeidu endast välja kitkuda püüdis. Ta söandas koguni veel kaugemale minna, kujutles, kuidas ta Eddy homme uksest välja viskab, ja vaatas külma-vereliselt silma võimalusele, et ta teda enam iial ei näe. Koguni päris kerge südamega ütles ta endale: „Ma tõmban talle kriipsu peale...“ ja ohkas lohutatult. Aga ikkagi tundis ta endas püsivat veel mingit rahu- tust, millel polnud Eddyga midagi tegemist. Ah jaa, see kiri, mida ta smokingi taskus näppis... Pole mõtet üle lugeda: doktor Courrèges kasutas oma pojaga suheldes elliptilist stiili, mis jäi kergesti meelde:

Peatun meditsiinikongressi ajal Grand-Hôtelis. Sinu käsutuses hommi- kul enne kella üheksat, õhtul pärast ühtteist.

*Sinu isa
Paul Courrèges.*

„Mis sa veel ei taha!“ pomises Raymond ja tegi enda teadmata jonnaka näo. Ta kandis isa peale vimma, sest tal polnud teda nii kerge põlata kui teisi omakseid. Kolmekümneaastaselt oli Raymond asjata nõud- nud sama suurt summat, kui ta õde kaasavaraks sai. Vanemate keel- dumise peale oli ta nendega kõik sidemed katkestanud. Kuid varan- dus kuulus proua Courrèges'ile; ja Raymond teadis väga hästi, et isa oleks heldem olnud, kui tal oleks olnud õigust kaasa rääkida, ja et raha ei lugenud talle midagi. Ta kordas: „Mis sa veel ei taha!“, aga märkas tahtmatult selles kuivas sõnumis teatavat kutset. Ta ei olnud nii pime kui proua Courrèges, keda mehe külmus ja teravus ärrita- sid ja kellel oli kombeks öelda: „Mis mul sellest kasu on, et ta on hea inimene, kui ma seda ei näe? Mõelge ise, missugune ta veel siis oleks, kui ta oleks halb!“

Raymond'i häiris see kutse isalt, keda oli väga raske vihata. Ta muidugi jätab vastamata. Aga ikkagi... Hiljem, kui ta selle öö sündmusi

meelde tuletas, meenus talle kibedus, mida ta vaiksesse tühja baari astudes oli tundnud, kuid ta unustas selle põhjuse – Eddy-nimelise kamraadi põgenemise ja isa Pariisis viibimise. Talle näis, et see mürgine meeleolu tekkis eelaimusest ja et tema tolleõhtuse hingeisundi ja eelseisva elusündmuse vahel pidi olema mingi seos. Edaspidi jäi ta kangekaelselt selle juurde, et üksnes Eddy ja doktor Courrèges ei oleks suutnud teda sellisesse ängistusse viia ja et vaevalt oli ta kokteiliklaasiga lauda istunud, kui tundis vaistlikult, nii vaimset kui füüsiliselt selle inimese lähenemist, kes praegu juba taksoga Duphot' tänava nurgale oli jõudnud ja käekotis sorides oma kaaslastele kurtis:

„Küll on lugu, ma olen huulepulga koju unustanud.“

Ja mees vastas:

„Tualettruumis peaks neid olema.“

„Mis õudust sa räägid! Selleks et nakatuda...“

„Gladys laenab sulle enda oma.“

*

Naine astus baari: pottkübar varjas ta näo ülaosa ja näitas ainult lõuga, kuhu aeg kõige selgemini kirjutab naise vanuse. Aastad pärast neljakümmend olid näo alaosa siit-sealt puudutanud, kibrutanud nahka, kasvatanud loti lõua alla. Küllap oli kehagi kasuka all täidlaseks muutunud. Pimestatud nagu härg areeniväraval, peatus ta valgusest särava baari lävel. Kui ta saatja, keda arve õiendamine autojuhiga oli kinni pidanud, talle järele jõudis, mõtles Courrèges, kes meest kohe ära ei tundnud: „Ma olen seda nagu kuskil näinud... See on Bordeaux' nägu.“ Ja äkki, kui ta terasemalt vaatas selle üle viiekümnese mehe nägu, mida enesega rahulolu justkui laiendas, tuli talle keelele nimi: Victor Larousselle... Südamepöksudes uuris Raymond nüüd uuesti naist, kes märkas, et ta on ainsana kübaraga, võttis selle kähku peast ja raputas peegli ees äsja lõigatud juukseid. Nüüd tulid nähtavale suured rahulikud silmad ja laup, mida järsult piiras seitsme noorusliku lainega tume juus. Kõik, mida see naine oli osanud noorusest päästa, oli koondunud näo ülaossa. Raymond tundis ta ära hoolimata taganenud juuksepiirist, hoolimata tüsenenud kehast ja aeglasest hävingust, mis algas kaelast ja levis suu ja põskede poole. Raymond

tundis ta ära nagu lapsepõlve teeraja, mille äärest on maha raiutud kunagised varjulised tammed. Ta luges aastaid ja jõudis mõne hetke pärast järeldusele: „Ta on praegu nelikümmend neli. Mina olin siis kaheksateist, tema kakkümmend seitse.“ Nagu kõik, kes segavad ära õnne ja nooruse, elas temas tumm, kuid alati ergas teadmine möödunud ajast. Lakkamata mõõtis ta pilk surnud aja kuristikku; iga olendi, kes oli ta elus mingit osa mänginud, paigutas ta oma kindlale kohale ja tuttavat nägu nähes tuli tal alati meelde aastaarv.

„Kas ta tundis mind ära?“ Miks ta siis nii äkki pead pööras, kui ei tundnud? Oma saatja juurde astudes palus naine nähtavasti, et nad ei jääks siia, sest mees vastas valjusti, inimese toonil, kes armastab ümberolijate imetlust: „Mis sa räägid, siin pole sugugi igav. Veerand tunni pärast on see puupüsti täis.“ Mees nihutas üht lauda üsna Raymond'i lähedal, istus raskelt toolile ja ta verevast näost võis lisaks kõigile skleroosi tunnustele lugeda pilvitut enesega rahulolu. Naine jäi liikumatult seisma ja mees hüüdis: „Noh, mis sa ootad?“ Äkki haihtus ta silmist ja ta lihavatelt, peaaegu lilladelt huultelt rahulolu ja ta lisas enda arvates tasakesi: „Sul pruugib muidugi ainult märgata, et mulle siin meeldib, ja juba läheb su nägu mossi...“ Ilmselt vastas naine: „Ettevaatust, inimesed kuulevad“, sest mees peaaegu kisendas: „Kas ma ei oska siis käituda või? Mis sellest, las kuulevad!“

Raymond'i lähedal istet võttes naine rahunes. Selleks et teda näha, oleks Raymond pidanud pead pöörama, ja naine võis soovi korral tema pilku vältida. Courrèges nägi selle ettevaatusabinõu läbi ja mõistis äkki kohkudes, et võimalus, mida ta seitseteist aastat oli oodanud, võib kergesti luhta minna. Ta uskus ikka veel, et need seitseteist aastat pole närtsitanud ta kirglikku lootust alandada seda naist, kes oli teda alandanud, näidata talle, mis mees ta õieti on: mees, kes ei lase ühelgi emasel end jalge alla tallata. Aastate vältel oli ta mõnuga kujutlenud olukordi, mis neid silm silma vastu viivad, ja haudunud plaane, kuidas panna nutma seda, kelle ees ta oli kunagi nii armetult hale olnud... Muidugi, kui ta oleks tol õhtul selle naise asemel kohanud mõnda teist tegelaskuju, kes kaheksateistaastase koolipoisi elus kaasa oli mänginud – mõnd sõpra, kellesse ta neil aegadel oli kiindunud, või õpetajat, keda ta oli vihanud, siis poleks ta kindlasti enam leidnud jälgegi kiindumusest või vihast, mida oli tundnud laps, keda enam ei olnud. Kuid selle naise suhtes oli ta vist ikka sama poiss, kes

ühel 19... aasta juunikuu hämaral neljapäevaõhtul, sõõrmeis liilialõhn, seisis tolmusel äärelinnatänaval, ukse taga, mille kella ta enam iial ei pidanud helistama. Maria! Maria Cross! Häbelikust salkus noorukist, kes ta veel äsja oli, tegi Maria uue inimese, kelleks tal oli määratud jääda elu lõpuni. Aga Maria Cross ise oli nii vähe muutunud! Ikka need küsivad silmad ja see särav laup. Courrèges mõistis, et tema 19... aasta südamesõber oleks nüüd juba paks, kiilaspäine habemik; aga on naisi, kelle näolt kuni küpse eani ei kustu lapsepõlv; võib-olla nende igavene lapselikkus ongi see, mis meie armastust köidab ja ajast sõltumatuks teeb. Seal ta oli, ikka endine, seitsmeteistkümne aasta tundmatuist kirgedest täiesti puutumata, ikka ühesugune nagu need mustad Neitsid, kelle naeratust ei suuda muuta reformatsiooni ega terrori tuli. Teda pidas ülal ikka veel see tähtis tegelane, kes nüüd oma tuttavate hilinemise pärast juba kärsitult ja lärmakalt meelepaha avaldas:

„Kindlasti peab Gladys teda jälle kinni... Mina olen alati täpne ja ma ei salli inimesi, kes hilinevad. Imelik, aga ma lihtsalt ei ole võimeline ennast oodata laskma, ma ei saa sinna midagi parata. Inimesed on tänapäeval nii matslikud.“

Maria Cross puudutas tema õlga ja kordas nähtavasti: „Inimesed kuulevad...“, sest mees urises, et ta pole öelnud midagi, mida ei tohiks kuulda, ja on naeruväärne, et Maria tikub talle kombeid õpetama.

Üksnes oma juuresolekuga tegi see naine Courrèges'i relvituks kõige selle vastu, mida enam ei olnud. Ehkki tal oli alati selge teadmine möödavoolanud ajast, hoidus ta jälestusega taastamast täpseid minevikupilte ja kartis üle kõige viirastuste mässu. Aga tol õhtul ei suutnud ta midagi selle nägudetulva vastu, mille Maria lähedus ta vaimusilma ette tõi: ta kuulis, kuidas kell lõi kuus ja klassitoa lauaplaadid kolksusid. Vihma ei tulnud niigi palju, et oleks tolmu kinni löönud, trammivagunis polnud küllalt valgust, et „Aphrodite'i“ viimaseid lehekülgi läbi lugeda; tramm oli tulvil töölisi, kelle näoilmet mahendas lõppenud tööpäeva roidumus.